DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

SISTENS QUÆDAM

DE PALUSTRIUM LOCORUM INSALUBRITATE A MIASMATE ORIUNDA.

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodùm Viri

D. GULIELMI ROBERTSON, S. S. T. P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,

Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto;

PRO GRADU DOCTORATUS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subjicit

STEPHANUS PELLET, A. B.

BRITANNUS,

Soc. Med. Edin. Sod. et Praes. Ann.

Ad diem 24. Junii, hora locoque solitis.

Omnis aër quo propior est terris, hoc crassior. Quemadmodum in aqua et in omni humore faex ima est: Ita in aëre spississima quaeque desidunt. SENEC. Nat. Quaest. L. iv. c. x.

EDINBURGI:

Apud BALFOUR et SMELLIE,

Academiae Typographos.

M,DCC,LXXIX.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Celeberrimo viro

GULIELMO CULLEN,

A quo
Nova omnibus Medicinae partibus lux affulsit,
Qui merito
Novissimam in ipsa Epocham constituit:

Item,
Celeberrimo viro

JOSEPHO BLACK,

Qui verae Philosophiae documenta
Grata Sermonis elegantia decorans,
Chemiam,
Egregiis inventis auctam,
Propriam sibi vindicat;

Semper colendis,
Amicissimis Magistris,
Obsequentissimus discipulus
Hasce studiorum primitias,
Exiguum
Summae observantiae et grati animi
Testimonium

D. D. C. Q.

Dr Ford

from his friend
& fellow Candidate
the Author

E R R A T A.

P. 1. *l.*	10. *a fine*, humani,	*lege*	humano.
2.	3. *a fine*, caeni,		coeni.
6.	7. caenoſos,		coenoſos.
7.	12. feri,		fere.
12.	8. alluvionibus,		inundationibus.
16.	3. *a fine* caenoſa,		coenoſa.
45.	4. epidemicas		epidemias
46.	8. *a fine*, cornicularum,		corniculatum.

DISPUTATIO INAUGURALIS,

SISTENS QUÆDAM

DE PALUSTRIUM LOCORUM INSALUBRITATE A MIASMATE ORIUNDA.

PROOEMIUM.

1. QUICUNQUE, vel novas res discendi cupidine ducti, vel humani generi suppetias ferre cupientes, morborum varia genera indagare tentaverunt, quosdam certis regionibus quasi proprios esse observaverunt, et Endemiorum nomine appellaverunt.

2. Eorum autem causas investigantes, in quibusdam inesse, quae omnibus talis regionis incolis communia essent, nunc diaetam, nunc peculiarem ipsius aëris constitutionem incusantes, autumarunt.

3. Insignem inter tales morbos locum obtinent qui in paludosis regionibus saeviunt, et ex eorum noxiis effluviis oriri videntur.

4. De iis pauca disserere lubet; non aliquid novum proponere, vel quae diu nota sunt magis perspicua efficere sperantes; quae nec ingenii acumine, neque propria experientia freti, tentare valemus; sed almae hujus Academiae morem gerentes, qualequale specimen offerre jubemur, quod nos non omnino desidiae fuisse deditos, cum summos in medicina honores ambire ausi simus, ostendat.

PARS PRIMA.

CAP. I.

Quid sit Palus.

5. Lata sed parum profunda et fere immota aquarum collectio, caeni praesertim parte super aquam eminente, Paludis nomine designatur: Quam appellationem Lancisius ad stagna et lacunas,

nas, modo defides caenofafque aquas contineant, extendit.

6. Regiones minus incolis refertae, et ideo minus cultae, extenfas faepe paludes exhibent. Aquae fcilicet a montium et collium jugis in valles fluentes, fi decurfui obftacula offendant, ibi ftagnant, et planitiem inundant, quae hominibus impervia, commodum variis plantis et infectis nidum praebet.

7. Et ipfi fluvii ripis minus accurate incarcerati, inundationes, impedimentis praefertim oppofitis, late diffundunt.

8. Hinc variae aquarum collectiones, quae lacus vel paludes efformant.

9. Denique, fluvii limum undis vehentes ipfa oftia faepe impediunt, alveum late extendunt, et immenfa ftagna, anguftis canalibus interfecta efformant.

C A P. II.

Paluftres Regiones infalubres effe.

10. Multorum faeculorum experientia conftat, talium regionum incolas faepe pluribus morbis

fuiffe

fuisse obnoxios, qui longe severius advenas fere universos affecerint.

SECT. I.

Veterum Testimonia.

11. Et hic non desunt veterum auctorum testimonia, inter quos Pater Hippocrates agmen ducere celebratur, cum in lib. de Nat. Homin. §. 18. ita scribit. ‘ Quando ex uno morbo multi homines corripiuntur eodem tempore, causam ad id quod communissimum est, et quo maxime omnes utimur referre opportet. Est autem hoc spiritus et aër quem inspirando trahimus, et palam est eum ipsum spiritum morbosam aliquam *exhalationem* habere.’

12. Et in lib. de Flat. ‘ Cum igitur aër *inquinamentis* hujusmodi, quae hominum naturae adversantur, plenus fuerit, tum homines aegrotant.’

13. Inquinamentorum autem naturam fusius explicat in Epidem. lib. 3. ‘ Aliquando post diuturnas pluvias ingentem subortam fuisse pestem, totam civitatem Abaton pervastantem.’

14. Eandem fuiſſe Galeni ſententiam, patet ex lib. 1. de Different. Febr. ‘ In peſtilenti aëris ‘ ſtatu, inſpiratio potiſſimum febris eſt cauſa ; fit ‘ enim et aliquando ob eos qui ſunt in corpore ‘ humores ad putreſcendum paratos, cum bre‑ ‘ vem aliquam occaſionem ad febris originem ab ‘ aëre ambiente acceperit animal ; magna autem ‘ ex parte ex inſpiratione incipit aëris circum‑ ‘ ſtantis a putreſcibili evaporatione infecti. Putre‑ ‘ dinis autem principium ex aliquorum vel lacu‑ ‘ um vel paludum aeſtatis tempore evaporatione.’

15. Diodorus Siculus ad eandem cauſam Athenienſem peſtem refert. ‘ Cum ergo prae‑ ‘ ceſſiſſent hyeme magni imbres, contigit terram ‘ humidiorem fieri, et multa aquaticis locis ac‑ ‘ cepta, aquarum vi paludeſcere, et continere ‘ ſtantem aquam, non ſecus ac loci paluſtres : ‘ His vero calefactis per aeſtatem, et putreſcenti‑ ‘ bus, conſurgere denſos et faetidos *vapores*, qui ‘ exhalantes, vicinum aërem corrumpebant : ‘ Quod etiam in paludibus morboſam retinenti‑ ‘ bus diſpoſitionem videtur accidere.’ *Bibl. Hiſt. lib.* 12.

16. Dionyſius Halicarnaſſenſis memorat, crudelem epidemiam in Volſcorum regione graſ-

fantem,

fantem, a peftiferis paludis Pontini exhalationibus obortam. *Antiq. Rom. lib.* 7.

17. Ideo Hifpaniam faluberrimam effe tradidit Juftinus, quia per illam aequalis aëris fpiritus, nulla paludum gravi nebula inficitur. *Hift. lib.* 44.

18. Urbes ad lacus caenofos fitas aërem morbofum attrahere, auctor eft Strabo, in defcriptione Alexandriae. *De Situ Orbis, lib.* 5.

19. Selinuntios quotannis a putrefcentis fluvii faetore pefte mulctatos, tradidit Laertius. *In Emped. Vit. lib.* 8.

20. De Camarina notum eft adagium:

Μη κινεῖν καμαρινην.

21. Vitruvius non dubitat afferere, infalubres effe Altinum, Ravennam, Aquileiam, et Salapiam, propter vicinas paludes. *Archit. L.* 1. *c.* 4.

22. Varronis etiam et Columellae adfunt teftimonia de vitandis locis paluftribus. *Varr. L.* 1. *c.* 12. *Colum. c.* 5.

23. Quae medicinae principes, fummi hiftorici, architecturae, et rerum rufticarum periti notaverunt, ea et ab ipfis poëtis debito lepore decantata fuerunt.

24. Hydra Lernaea ab Hercule occifa, et ferpens Pytho ab Apollinis fagittis transfixus, nihil videntur

videntur esse praeter antiqua palustrium regionum insalubritatis testimonia.

25. Lacus Avernus in Campania, adeo propter foetida effluvia fuit infamis, ut inferorum ostium habitus fuerit. *Æneid.* vi. 237.

26. Scriptores qui palustrium morborum historiam fusius tractaverunt, plurima alia veterum testimonia de paludum insalubritate collexerunt, eadem per media secula ad nostra tempora plane deducentes: Ita ut nullum possit remanere dubium, quin viri docti, aeque ac vulgus, unanimo feri consensu palustrium regionum insalubritatem agnoverint. *Targioni Tozetti Ragionamenti.*

SECT. II.

Recentiorum Observationes.

27. Sed et in multis orbis partibus adhuc remanent paludes, quorum vicinia insalubritatis nota infamis est. Notantur imprimis, in Anglia ipsa, Essexia, Cantia, Comitatus Lincolniensis et Cantabrigiensis, ager Portesmuthanus, &c. In Belgicis provinciis, Zealandia, magnoque Flandriae et

Brabantiae pars. In Suecia, Hungaria, Dalmatiaque, tractus plurimi. In Italia, Latii et Etruriae pars. Minorca et Sardinia insulae. In Africa, Guinea, et Ægyptus. Insulae ad Viride Promontorium, Madagascaria, &c. In Asia, Mocha, Balsora, Gambroon; Insulae Java, Sumatra, et Banda; regna Araken et Pegu; et Bengal ad ostia Gangis. In America, Marylandia, Virginia, et Carolina Meridionalis; Georgia et Florida Occidentalis, Mobile et Pensacola; *Basse-Terre* in Sancti Christopheri insula, et *Bridge-Town* in insula Barbada; Antigua et Jamaica insulae; Regiodunum in insula Sancti Vincenti; Insula Sancti Domingo, Guadalupa, Martinico, Sancti Eustachii et Curacoa; Cayenno et Surinam, Veracrux, et orae Mexicani sinus.

C A P. III.

Quinam Morbus palustribus Regionibus endemius.

28. Palustrium regionum incolae scorbuto et cachexiae quidem sunt quandoque obnoxii; saepe et dysenteriis vexantur; Sed morbus iis locis maxime

maxime endemius eſt febris intermittens vel remittens, quae, etſi aliquando continuae ſpecie larvetur, ſemper tamen de intermittentium proſapia eſſe videtur, niſi quod nonnunquam, ut in morbo Hungarico obtinet, typhus contagioſa ſimul adſit. Praeterea, morbi Hungarici nomine aliquando febres continuae non ſecus ac intermittentes deſcriptae fuerunt.

29. Variorum enim auctorum enarrationibus, qui paluſtres epidemias in variis regionibus ſaevientes deſcripſerunt, attente perſpectis, eas non niſi vehementiae ſymptomatum gradu differre, ſed omnino ad eandem ſectionem pertinere admodum probabile eſt.

30. Haec ſententia clariſſimorum imprimis virorum Equitis Pringle et Jacobi Lind obſervationibus conſentanea, et celeberrimo Cullen etiam placuit, ut eam in praelectionibus ſuis tueri ſoleat.

31. Lanciſius quidem, ſaeviente prima earum quas deſcribit epidemia, quoſdam continuis febribus affectos obſervavit. Cum ipſi autem numero pauciores et a paludibus magis remoti eſſent, eos potius ſynocho vel typho contagioſo laboraſſe probabile eſt.

C A P. IV.

Morbi Causa Miasma.

32. Hujus autem morbi causa quae excitans nuncupatur, noxiis quibusdam effluviis ex paludibus surgentibus jure referri debet. Nam sub coelo alias optimo saevit morbus in vicinia paludum, sanissimos homines eo deductos subito invadens: Nonnisi in palustribus regionibus, quatenus novimus, oritur, et, exsiccatis vel purgatis paludibus, debellatur: Praeterea, qui ab effluviis debita cura cavere valent, immunes remanent morbi, qui aucta miasmatum copia ingravescit: Denique, aliae causae, quibus iste morbus adscriptus est, ipsum producere non valent.

S E C T. I.

Sub Coelo alias optimo Paludes noxii.

33. Peritus medicus Lancisius multis et validis argumentis Romani coeli salubritatem demonstrat.

monſtrat. Oſtendit optimum eſſe Romanorum colorem, acre eorundem ingenium, et ſuaves temperatoſque eorum mores: Apud cives caute viventes paucos admodum eſſe morbos vernaculos; plurimos autem ſenes incolumem in ea degere vitam.

34. In hac autem civitate, praeter peſtes a Livio memoratas, et ab aliis poſt ipſum obſervatas, quinque Lanciſius epidemias deſcribit, in quibus arcendis diligentiſſime ipſe incubuit, et quae ſine dubio a paludum ſeu ſtagnantium aquarum effluviis excitatae fuerunt.

Art. 1. *Epidemiae in Roma et vicinis Locis.*

35. Ipſarum prima anno 1694 diuturnos imbres et magnas Tiberis inundationes ſecuta, Romae in Leonina nuncupata civitate ſaeviit.

Secunda in urbe veteri orta, per aliquot annos graſſata eſt uſque ad 1705, poſt auctum foſſarum, in quibus cannabis maceraretur, juxta urbem, numerum, variamque praeterea ſordium accumulatam colluviem, quae graviſſimum odorem ibidem

dem quaquaverſum effundebant ; graveolentibus eodem tempore quibus cives utebantur aquis.

36. Tertia, Febrium Balneoregii graſſantium, poſt integri collis prope eam urbem lapſum, unde rivus interceptus, et complures lacunae apertae ſunt, quae aquas effluentes receperunt.

37. Quarta, Febrium Piſauri, ob ſtagnantes aquas, tum ex fluvii alluvionibus, tum ex lento ac ſaepe interrupto curſu per urbem illam fluvioli ; nec non ex viarum immunditiis per aeſtates annorum, praeſertim 1708, et ſequentium.

38. Quinta, Febrium quae Agnaniae, Ferentini finitimiſque locis, propter ſtagnantes aquas, anno 1709 graſſatae ſunt.

Art. 2. *In Britannia.*

39. Britannia coelo propitio fruitur : Aër in ipſa puriſſimus, rariſſime vel nimio aeſtu excandeſcit, vel gelu intenſo et diutino ſuperveniente incolis moleſtiam faceſſit. Felix itaque et ſaluberrima eſt regio, paucis locis exceptis, qui paludibus vicini, ſaepe incolis, certius advenis, perniciem fere univerſam inferunt.

40. Vectis

40. Vectis insulae prae omnibus salubritas celebratur: At in ipsa urbe Brading dicta, prope paludem sita, febribus maxime est divexata. *Lind, dis.* 214.

41. Intermittentes fere nusquam in Caledonia endemici apparent, exceptis quibusdam in Lothiana tractibus paludosis.

42. Edina ipsa saluberrima est; quidam autem suburbani, juxta ipsam loci paludosi, insalubritatis suspicionem incurrere dicuntur.

ART. 3. *In Belgicis Provinciis.*

43. Salubres sunt Flandriae maxima pars, nec non aliae Austriacae Provinciae, in solo satis excelso, ideoque sicco, sitae. Quae vero humiliores sunt, insalubritatis nota adeo infames sunt, ut exercitus et praesidia in iis collocata, mirum in modum febribus vexentur.

44. Ipsae urbis Gandavii pars excelsior salubris est; quae autem humilior in paludoso solo sita est, militibus ibi degentibus anno 1742 admodum fuit funesta, qui cum postea ab ea migrassent, sani denuo evaserunt. *Pringle, Dis. p.* 12.

45. Anno

45. Anno 1745, poſt captam Oſtendam, quinque legiones, in quibus decem tantum aegri milites inventi ſunt, ab ea civitate remotae, et ad urbem Montes Hanoniae dictam deductae, poſt tres ſeptimanas 250 aegros numerabant. Nempe, agri vicini inundationibus hoc tempore foedabantur. Mox milites Bruxellas deducti, ſani vixerunt. Sed alia legio, eodem tempore in arce Antwerpiae collocata, quae prope paludes eſt ſita, poſt circiter duos menſes et ſemiſſem 183 aegros numerabat. *Pringle*, 37.

ART. 4. *In Hungaria.*

46. Hungaria inſalubritate infamis devenit, quod humiliores in ea tractus, juxta Danubium et Dravum, exercitibus ibidem degentibus funeſti admodum fuerint: At aliae Hungariae partes, quae inundationibus non obnoxiae ſunt, ſalubres eſſe dicuntur. *Pringle*, 188.

ART. 5.

Art. 5. *In Minorca.*

47. In Minorca insula, nedum paludes juxta urbem veterem vel novam inveniuntur, sed etiam incolae hortos aqua puteali irrigare coguntur, quam tanta copia affundunt, ut coenum inde efformatum magno ranarum numero domicilium praebeat; insalubres autem sint adjacentes domus.

48. Praeterea, experientia compertum est, pernoctationem prope urbem, qua horti jacent, admodum periculosam esse; cum agricolae in vineis, ab urbe remotis, securas noctes degant.

49. Quae autem domus super rupem mollem et quadantenus spongiosam exstructae sunt, aqua, post imbres, a rupe absorpta, et dein ibidem stagnante, incolis saepe exitiosae evaserunt. *Phil. Trans.* 1776.

Art. 6. *In Ægypto.*

50. Ægypti salubritas a multis auctoribus celebratur, et adhuc regio ferax est et incolis referta.

ta. Ea tamen, si aquae Nili diu post inundationes stagnent, epidemiis obnoxia sit. *Pringle*, 193.

51. Alexandriae, teste Alpino, autumno grassantur febres multae pestilentes, quarum ortus plane referri debere videtur in putridos halitus, qui a subterraneis urbis locis, cavitatibusque palustri aqua plenis, aëri tunc permiscentur. 'Urbs etenim haec tota super columnas marmo-'reas, numero fere infinitas, posita et fundata est, 'ita ut fundamenta haec solum omnium domorum 'sint, quae universam omnium aedium basin sus-'tentant. Ideo loca urbis omnia subterranea, 'inania, et pervia existunt, ut affirmant aliqui: 'Quod ea causa factum fuit, ne urbs terrae mo-'tibus foret obnoxia: Vel aliis ita putantibus, ut 'aquam a Nilo flumine per rivum in urbem ma-'nantem populus copiosissimam in subterraneis 'illis magnis cavitatibus ad usum per annum con-'servaret. Singulis annis peraucti fluminis illius 'rivus Caleg vocatus, in eas urbis cavitates copio-'sissimam aquam evomit, quae sequenti aetate 'fere tota absumitur, paucissimaque remanet, 'quae caenosa palustrisque reddita, corrumpitur, 'veneficaque evadit; ex qua tunc multi vapores 'sursum elevati aërem inficiunt qui pestiferarum

'illarum

'illarum febrium causa existit.' *P. Alp. de Medic. Ægypt. lib.* 1. *c.* 14.

Art. 7. *In Guinea.*

52. Guineae solum ferax omnigenos fructus edit, animalium autem numerosas species gignit; et, locis paludosis exceptis, salubris est regio per plures anni menses. Cum autem assidue decidentibus imbribus coenosa fit palus, grassatur funesta pestis. *Lind, Dis.* 49.

Art. 8. *In Sinensi Imperio.*

53. Sinensis Imperii omnium rerum feracissimi salubritas, ex paene incredibili incolarum numero probatur. Ii autem tractus in quibus oryza colitur, quique ideo paludosi sunt, febribus et obnoxii videntur. Idemque de aliis locis, ubi oryza colitur, observatur, *Lind, Dis.* 85.

Art. 9. *In India Occidentali.*

54. Sancti Christophori et Barbadae insulae saluberrimae sunt; sed in hac *Basse Terre*, in illa *Bridge Town*, dictae urbes, ob vicinas paludes, insalubritate sunt infames.

SECT. II.

Subitus Morbi Impetus.

55. Qui palustria loca adeunt, saepe adeo subito morbo corripiuntur, ut nullum sit dubium quin paludum effluviis adscribi debeat.

56. Adeo venenata effluvia a Naroniano solo assurgunt, ut anno 1727, teste celeberrimo medico Pujati, quotquot ex rure *Racischie* dicto ad caedenda ligna illuc appulerunt, quotquot ad ea navibus exportanda illuc petierunt, nemine excepto, plus minusve aegrotaverint. Milites autem ibidem munimenta contra fluvii impetum exstru-

entes,

entes, licet per duos folummodo dies quaelibet cohors commorata fuiffet, finguli morbo Naroniano correpti funt. *Pujat. de Morb. Naron.* p. 7.

57. Cum juxta Portefmutham milites arma tractare confueverint, fex aliquando fimul inter exercitationem aegrotabant. *Lind, Dif.* 23.

58. Targioni Tozzetti, cum herbas collecturus paluftrem locum adiiffet, poft paucas horas morbo correptus eft. *T. T.* 319.

59. Lind memorat quofdam venationi et aucupio juxta fluvium Gambiam intentos, qui naufea, vomitu, et cephalalgia fuere correpti, fimul ac prope magnam quamdam paludem devenerint. *Lind. Eff.* 156.

SECT. III.

Exficcatis Paludibus, ceffat Morbus.

60. Multorum feculorum experientia conftat, quod, exficcatis paludibus, multae regiones, antea admodum infalubres, faniffimae denuo factae fuerint.

61.

61. Hujusmodi operum utilitatem grato animo agnoverunt homines, qui inter Deos et Heroas eorum auctores adnumeraverunt.

62. Serpentis Pythoni historia ex limo post diluvium corrupto enati, et ab Apollineis tandem sagittis transfixi, ab epidemia quadam post inundationem saeviente, et exsiccata regione debellata, ortum plane duxisse videtur.

63. Ideo a Dionysio Halicarnassensi celebratur Hercules, quod fluviorum, qui campos inundabant, cursum mutaverit. Fossis autem ductis, agros vicinos a Penei fluvii inundationibus liberasse, obscoenamque vallem, in qua non pasci, sed stabulari, numerosa Regis Augiae armenta consueverant, inmisso fluvio purgasse celebratur. *Pausan. Arcad. Dion. Halic. Rom. Ant. lib.* 1.

64. Sed ut a mythologia ad historiam transeamus; quanta fuit apud Romanos cura, ne aquae circa urbem, vel in Latio, omnino stagnarent.

65. Scilicet, ipsis in omni aevo persuasum est, salubritatem regionis a paludum exsiccatione vel purgatione pendere.

66. Quum autem post Barbarorum irruptiones, excisis ductibus, aquae Romanum per agrum passim in stagna confluxerint; hinc magna regio-

ni

ni pernicies, urbs civibus orba, agri ſolitudine inculti, coelum gravitate infame.

67. Tandem poſt diutinam pacem, cum Pontifices, adventitiae labi remedium adferre conati, urbem et agros exſiccare et purgare ceperint, rurſus ſalubris et incolis referta evaſit. *Lanciſi. Pringle.*

68. Sapientibus praeſertim Lanciſii conſiliis obtemperantes, epidemias et praeſentes ſubmovere,et futuris occurrere, potuerunt.

69. Targioni Tozzetti morbum ſaeviſſimum, in tractu quodam Etruriae *Valdinievole* dicto, graſſantem deſcribens, eum omnino a ſtatu Focechii lacus pendere oſtendit; hujus enim tractus hiſtoria per longam annorum ſeriem deducta, patet ipſum fuiſſe ſaluberrimum, dum locus puris aquis refertus cymbis aſſidue pervius erat; cum autem, varias ob cauſas, ſubſederint aquae, et lacus in paludem converſus fuerit, tum ſaeviit epidemia.

70. Et aliae regiones, paludibus exſiccatis vel purgatis, ſalubriores factae ſunt. Sic plurimi in Anglia tractus, quidam imprimis in Northumbriae et in Cambrorum confiniis, febribus olim vexabantur, quae nunc, exculta et exſiccata regione, fere prorſus evanuerunt.

71. Idem et de Lutetiae et Burdigalae vicinia obfervatum eft. *De Laffone, Memoire Inftructif.* 1776.

PARS SECUNDA.

CAP. I.

De Paluftrium Effluviorum Natura.

72. Miafmatum naturam curiofius inveftigare conati funt Lancifius et Pujati.

73. Lancifius paluftrem aquam cum coeno in phiala exceptam, et igni admotam, inodorum primum atque in acidum facile conceffurum phlegma; deinde liquidum ex commixto impuro fulphure male olens, mox etiam acro-volatiles fales, tandemque oleum foetidiffimum, ingratum, et plane veneficum, emittere animadvertens, eodem fere ordine Solis calore effluvia e paludibus emitti praepoftere admodum putavit.

74. Nam Solis calor, etiamfi adeo intenfus effet, ut paludem fervefaceret, accuratam tamen ejus analyfin

analyſin minime poſſet exhibere. Calor autem phialae admotus, nova principia evolvere debuit, quae nunquam a Solis calore aſſurgere potuiſſent.

75. Pujati naturae operationes accuratius imitari conatus, ſitulam aeneam terra, herbis, et aqua completam, Soli expoſuit. Sequenti die, fermentatio quaedam incepit; bullae ſcilicet cum herbis ad ſuperficiem aſcenderunt, miſtura grave quid ſed herbaceum olebat. Superveniente pluvia, ceſſabat fermentatio. Hujus autem aquae portione quadam evaporata, nova ſigna apparuerunt; viſcidior ſcilicet latex, foetor autem gravior: Effluvia autem argenteum hypocyathum propius admiſſum facile conſpurcabant: Vermiculi tandem in limo viſi ſunt.

76. Sed neque ex hoc experimento quidquam utile de effluviorum natura eruere poſſumus. Exigua admodum eorum copia e ſitula aſſurgere potuit, nec quidquam praeter foetorem emittens, quae ſternutationes quidem excitavit, et in naribus quamdam malam ſenſationem, ad duas ferme horas perdurantem, reliquit.

77. Cum autem irrita fuerint clariſſimorum virorum experimenta, vix nos quidpiam certum de miaſmatum natura, ex ipſarum paludum contemplatione,

templatione, eruere ſperamus. Phaenomena nihilominus attento animo conſideremus.

78. In paludibus ingens coeni copia aſſidue coacervatur. Scilicet aquarum ſtagnatio variis plantarum ſpeciebus commodiſſimum nidum praebet: Saepe et magnam foliorum copiam, variaſque praeterea ſordes, ventus progreſſu temporis ſecum vehit, quae omnia ibidem remanent, et computreſcunt.

79. Innumera etiam inſectorum genera paludes frequentant, et ibi excrementa et ovula deponunt, moxque peritura ſepulturae locum in iiſdem paludibus obtinent.

80. Variam hanc vegetabilium et animalium miſcelam, superveniente Solis calore, *fermentationem* quamdam ſubire, quae *miaſmata* producat, probabile eſt.

81. Quoddam ſui generis *effluvium* ex ſupra dicta fermentatione enaſci, veroſimile videtur: Quoniam nec calor, nec humor, nec putredo paluſtres febres excitare valeant.

SECT.

SECT. I.

Humor et Calor.

82. In calidis quippe regionibus, quae ſicco tamen aëre fruuntur et ſolo, intermittentes ortum non ducere ſolent.

83. Humor calori junctus fibras laxas efficit; corpus exinde debile et effaetum evadit: Viribus autem vitalibus imminutis, ſi adſint contagium vel miaſmata, eorum impetum reſiſtere minus valebit. Niſi autem ipſa aderint, nec orientur febres.

84. Itaque navigantes ſub candenti Sole, optima quidem valetudine fruuntur, ſaltem dum ſpiraculis cavetur, ne humana in iis effluvia accumulentur; et, debita exercitatione, ac vegetabilibus ad diaetam adhibitis, Scorbutus arcetur.

85. Itaque, anno 1759, quatuordecim hominum millia, poſtquam per ſex menſes in navibus degerint, non plures quam viginti aegros numeraverunt. *Lind, Eſſ.* 214.

86. Cum Portesmuthae grassaretur epidemia febrilis, decem hominum millia in navibus juxta *Spithead* stantibus, morbum omnino effugerunt. *Lind*, *Ess.* 219.

87. Anno 1747, naves in freto juxta insulam *Walcheren* in Zelandia ad anchoras stantes, epidemiae tamen immunes fuerunt, quae oras utrinque vexabat. *Pringle*, 57.

88. Naves juxta insaluberrimum Indorum littus ad anchoras stantes, saltem dum fenestrae clausae remanserunt, quae littus spectabant perniciem evaserunt, quae fenestris apertis eos saevissime divexabat. *Cullen*, *Praelect.*

89. In America Septentrionali, qui juxta lacus degunt, vegeti remanent; qui autem juxta paludes, paucis ab iisdem milliaribus distantes, febribus ii vexantur.

90. Cum aggeribus ruptis, Batavorum regionem aquae inundaverint, non tamen saeviit epidemia, donec, subsidente latice, coenum apparere inceperit.

91. Memorat Senac, ad magnae urbis maenia, stagnum latissimum profundumque, in quo, lapsu temporis, accumulata colluvies, simul ac ad aquae superficiem apparere inceperit, horrenda febris loca vicina depopulavit.

92.

92. Geneva Allobrogum ad oſtium Rhodani ſita, quo e Lemano lacu emittitur, ſaluberrimo tamen aëre fruitur: Foſſis autem intempeſtive purgatis, febribus vexata fuit, quae, cum aqua denuo in iis libere fluxiſſet, tandem ceſſaverunt.

93. Quae ſupra (69.) de lacus Focechii ſtatu novimus, et hic locum etiam inveniunt.

94. Navium autem recens conſtructarum inſalubritas potius a quodam miaſmate, ex humido ligno exſurgente, quam a puro humore, oriri videtur. *Lind, Eſſ.* 23.

SECT. II.

Putredo.

95. An putredini miaſmatum virulentia accepta referri debeat, multum diſputatum eſt, et lis adhuc forte ſub judice eſt.

96. In paludibus quidem ingens adeſt putrida colluvies: Calor autem et humor, quae putredinem maxime promovent, miaſmatum vim et acuere videntur.

97. Sed

97. Sed putredo ſaepe innoxia eſt, vel morbos a paluſtribus diverſos excitare conſuevit.

98. In multis urbibus, quae putreſcentibus ſordibus ſunt refertae, nullae tamen epidemiae graſſantur.

99. Qui cadavera ſecant, et eorum effluvia diutius hauriunt, febribus continuis et aliquando diarrhoeis ſunt obnoxii: Paluſtria autem miaſmata intermittentes vel remittentes excitant.

100. Continuis etiam febribus aliquando vexantur, qui in paluſtribus regionibus degentes, ex putreſcentium piſcium carne veſci ſolent.

101. Promi condi, qui in navibus putridorum effluviorum magnam copiam hauriunt, non magis tamen febribus obnoxii quam alii nautae videntur.

102. Nec ipſa ſterquilinia, nec ſtabula, quae putreſcentibus effluviis maxime abundant, febres excitare videntur. In ſtabulis tamen adſunt calor, humor, et putredo. Adeſt in iis magna effluviorum ex pecorum corporibus ſurgentium copia. Saepe in iis mixta animalium vegetabiliumque diu concocta colluvies, foetorem graviſſimum edit, quod maxime in ovilibus, ſuilibus, et chortibus obſervatur, nec tamen epidemicis morbis ortum dare videtur.

103. Me-

103. Memini litis, in curia *Bancus Regius* dicta, villico cuidam intentatae: Is chortem alitibus villaticis adeo refertam possidebat, ut annuum reditum quingentarum librarum inde perciperet. Hujus autem chortis graveolentia, viciniae admodum molesta, insalubritatis suspicionem praebuit; et de chorte, quasi publica esset offensa, in libello conquestum est. Testibus vero utrinque interrogatis, judicio vicit villicus. Nedum ullam noxiam a chortis effluviis illatam fuisse probatum est; sed etiam reus actoris personam induit, et, accusatore in jus citato, is tandem graviter a curia mulctatus est.

104. Et ipsi agricolae et hortulani, qui fimum agris ingerunt, vegeti tamen et sani remanent.

105. Qui autem cloacis purgandis incumbunt, non febribus, sed severis ophthalmiis, teste Rammazini, obnoxii sunt.

106. Lancisius quidem, assumpto panno cujus pars cerato linteo contecta, pars autem altera explicata, libero aëri ad regionem in quam ex palude ventus spirat exposita fuit, invenit partem quae effluviis obvia fuit vermibus refertam. Sed hoc experimentum tantum probat, vel putridum humorem cum miasmatibus a palude assurgere,

vel

vel miasmata ipsa vermium generationi favere, nullo modo autem ea ipsa esse putrida.

107. Senac asseverat, quod qui prope lacum supra memoratum (91.) degerent, nec per tres horas quidem carnes asservare poterant, quae statim putrescere solebant. Sed et hoc experimentum tantum probat, effluvia e palude assurgentia, putrefactionem promovere, non autem ipsa esse putrida.

108. Nec enim ea quae putredinem inducere valent semper sunt putrida, nec effluvia a putridis substantiis assurgentia, putrefacientia semper observantur. Creta enim et sal marinus inter septica, alkali autem volatile inter antiseptica numerantur.

C A P. II.

Quae Paludes magis minusve noxiae.

109. Missa igitur ipsorum effluviorum natura, quae caligine obsita videtur, ad quaedam magis obvia deveniamus: Scilicet, quaenam paludes sint magis minusve noxiae, investigemus.

110. Quoniam humor, calor, putredo, et quies, miasmatum generationi favent, debita istorum

copulatio

copulatio majorem miaſmatum copiam gignere valebit.

SECT. I.

Humor.

111. Humoris quidem, ſi nimia adſit copia, aberit effluviorum virulentia, moderata nempe fermentatione quae miaſmata gignat.

112. Itaque ſaepe ipſae inundationes peſtem arcent, donec ſuperfluus humor evaporatione diſſipetur.

113. Pujati memorat, ſpatioſam paludem a fontibus Liquentiae efformatam, quae tamen nullam labem viciniae intulit; ſcilicet, aqua per totam paludem continuo movetur.

114. In India aſſidui imbres fluvios, et praeſertim Gangen, purgant, putridamque colluviem ibidem accumulatam ad mare vehunt. Hinc, ſi ſiccior fuerit aeſtas, et inundationes minores, tum magis ſaevit epidemia. *Lind, Bengal, p.* 14.

115. Ineunte autem pluvioſa tempeſtate, maxime ſaevit epidemia in Guinea, cujus vaſti tractus

in

in coenoſas paludes ſubito mutantur, putridique et venenati halitus aërem prorſus implent. *Lind, Diſ.* 51.

116. In Europa vero imbres qui ſubinde tantum cadunt, nec regionem paludoſam efficiunt, ſaepe utiles admodum ſunt, aërem nimirum refrigerant, et a noxiis effluviis purgant.

117. Itaque celeb. Pringle obſervat, milites maxime morbis fuiſſe obnoxios, cum calor eſſet maximus et pluviae minus frequentes. *P.* 83.

118. Sardinia etiam magis febribus vexatur, cum imbres deficiunt.

119. In Belgicis Provinciis ſubterranea aqua adeo ſoli ſuperficiei vicina eſt, ut vix ulla ſicca foſſula in iis inveniatur. Perſuaſum autem eſt celeb. Pringle, incolas eo magis eſſe febribus obnoxios, quo propior ſoli eſſet aqua ſubterranea: Ejus autem diſtantia a puteorum altitudine facile aeſtimari poteſt. *Pringle*, 3.

S E C T. II.

Calor.

120. Calor major, humori praeſertim ſuperadditus, vires enervat, et corpora magis poteſtatibus

bus nocentibus obnoxia reddit: Sed et ad miasmatum ipsorum productionem saepe conducit.

121. Itaque, durante aestivo calore praesertim saeviunt epidemiae, quae et superveniente hyeme debellantur: Et in calidissimis regionibus, caeteris paribus, maxime perniciosa sunt effluvia, et severissima febrium symptomata. Nec mirum. Calor enim fermentationibus omnibus necessarius est, et mixtae animalium et vegetabilium substantiarum, quae in paludibus coacervantur, farraginis, solutionem et putrefactionem maxime promovet.

122. Frigus autem hyemis fermentationem omnem impedit; ideoque miasmata non eo tempore gignuntur. Deest et gradus caloris qui effluvia attollere valeat.

123. Sed per ver et aestatem diu concocta colluvies magnam miasmatum copiam, ineunte autumno, emittit.

SECT. III.

Putredo.

124. Quamvis autem putredo per se palustres morbos excitare non valeat, ea tamen et in ex-

citanda miasmatum generatione, et in ipsorum virulentia acuenda, non parum juvat. Eae itaque paludes quae majorem putrefacientium copiam continent, magis ideo perniciosae sunt.

125. Guinea humida regio, innumeris insectis et plantis referta, quae mixta in paludibus computrescunt, advenis ideo maxime est perniciosa.

126. Indi sordes omnes in Gangi deponunt, et ibidem ipsa cadavera demergunt: Hujus autem aquae, post inundationes, foedissimum limum super agros relinquunt, ex quo mox teterrima miasmata exsurgunt. *Lind, Bengal.*

127. Cadavera in locis uliginosis sepulta, adeo pestifera effluvia emittunt, ut fossores saepe morbo corripiantur: Nec ipsi qui propinquis et amicis exsequia celebrant, a peste sint tuti. *Lind, Lancisi.*

SECT. IV.

Aquarum Mixtura.

128. Nec parum refert ipsius aquae natura quae in paludem influit: Quo enim ea purior est,

eſt, eo magis innoxia erit palus. Si autem e mari, vel e thermis, aquarum miſcela in paludem effluet, multo magis metuenda erunt quae inde aſſurgent effluvia.

129. Lanciſius obſervat, de agro Romano, nec non de Ferentenſi, atque aliis locis ubi thermales aquae abundant, morbos inde ortos ſemper graviores eſſe, quam qui a dulcium aquarum effluviis excitarentur. Pernicioſiſſimam autem eſſe aquae ſalſae miſcelam variis exemplis probat.

130. Targioni Tozzetti aquas ſalſas fluminis Salſero, in paludem Focechii fluentem, hujus inſalubritatem multum augere putavit.

131. Inter alias cauſas quae epidemias adeo graves in India efficiunt, maris inundationes ſine dubio adnumerari debent. Maris etenim aeſtus Gangis aquas per centum milliaria ſalſedine inficit, magnaque ſalis copia vicinos campos poſt inundationem aſperſos relinquit.

132. Decedente itaque maris aeſtu, aegri pejus ſe habere obſervati ſunt: Magna enim coeni copia quae littora foedat maximam miaſmatum copiam emittit, quae aërem inquinat, funeſtaſque movet exacerbationes, quae Lunae influxui olim adſcribi ſolebant. *Lind, Bengal.*

133. Civitas

133. Civitas Leidenſis, licet aquis circumdata, ſalubris tamen fuit, uſquedum maris aquae in foſſis et lacunis immiſſae fuerint: Tum autem, ſaeviente epidemia, Sylvius le Boe ut iter mari intercluderetur conſilium dedit, quo facto, ceſſavit epidemia.

134. Certa ſcilicet ſalis quantitas putredinem maxime promovet; ideoque fermentationem, quae miaſmata evolvit, accelerare videtur.

C A P. III.

Pernoctatio.

135. Maxime pernicioſa videtur in paluſtribus regionibus pernoctatio.

136. Itaque multos in vitae diſcrimen veniſſe, qui in Latio dormiverint; unde et univerſae regionis aërem, per totum autumnum, apud vulgus, peſtiferum haberi, quod in paluſtribus locis ſomno indulſerint, aſſerit Lancifius.

137. Qui in paluſtribus Angliae tractibus bene mane ſurgere ſolent, ii febribus aliiſque morbis maxime obnoxii videntur. *Lind, Eſſ.* 76.

138. Anno 1739, qui aquatum euntes, in Minorca inſula pernoctabant, epidemia tunc ſaeviente correpti ſunt; qui autem adveniente ſera ad naves redibant, ſani remanſerunt. *Lind. Eſſ.* 78. *Vide ſupra* (48.)

139. Plurima alia exempla quae pernoctationem prope paludes eſſe perniciosam oſtendunt, memorat Lind.

140. Cur autem nocte magis periculoſa ſit paludum vicinia, variae cauſae aſſignatae ſunt quae minus probabiles videntur. At, cum per ſomnum vires vitales ſint debiliores, ſine dubio corpus miaſmatum virulentiam minus tunc effugere valet: Exhalationes autem ipſae forte copioſiores quae oriente Sole ab atmoſphaera decidunt.

C A P. IV.

Quatenus Miaſmata progrediantur.

141. Niſi autem flante vento, non procul ab ipſis paludibus miaſmata aërem inquinari videntur.

142.

142. Prima epidemia a Lancifio obfervata per humiliorem tantum civitatis Leoninae partem faeviit.

143. Idem de Mutinenfi epidemia anno 1690 obfervavit Rammazini; idem de Gandavia Eques Pringle.

144. Itaque Lind obfervat, quod anno 1765, cum funefta epidemia faeviret Penfacolae; nulli tamen ex iis qui in navibus, mille tantum paffibus a littore ftantibus, remanferunt, morbo correpti funt. *Lind, Dif.* 171.

145. Epidemia quae urbem *Brading*, in infula Vecti infeftat, raro mille ab ipfa urbe paffus graffatur. *Lind, Diff.* 214.

146. Cum anno 1748, inundationibus pagus *Vucht*, in Brabantia vexaretur; tamen *Helvoit* alius pagus, quingentis tantum paffibus a primo diftans, morbi immunis fuit. *Pringle*, 63.

147. His exemplis ea addi debent, quae fupra (86—88) de maris falubritate memoravimus.

148. Itaque, quo longius ab origine fua miafmata recedunt, eo minus eorum virulentia eft metuenda.

149. Itaque, anno 1744, cum Britannica claffis ad oftium Tiberis ftaret, eae naves quae littori propius erant, morbum contrahere ceperunt; quae autem

autem longius remotae ſtabant, morbi immunes fuerunt. *Lind, Eſſ.* 69.

150. Inferior domorum pars magis effluviis e terra ſurgentibus obnoxia, et ideo magis inſalubris videtur: Ita ut in eadem domo, qui ſuperiorem partem occupabant, tuti et ſani diutius remanſerint, dum ii qui in humiliori parte degebant, illico correpti fuerint; quod celeberrimi Cullen obſervatione confirmatum eſt.

CAP. V.

An aliae ſint Paluſtrium Morborum Cauſae?

151. Aliae quidem paluſtrium morborum aſſignatae ſunt cauſae, quae autem niſi cum paludum effluviis concurrant, vel in genere innoxiae videntur, vel morbos a paluſtribus omnino diverſos excitant.

SECT.

SECT. I.

Aër.

152. Accuratus ille naturae phaenomenon obfervator, nec non veritatis cultor Sydenham, endemiorum praefertim morborum caufam ab aëris ipfius mutatione pendere autumans, per plures annos aëris conftitutionem fedulo notavit, variofque variis anni tempeftatibus morbos faevientes defcribere conatus, quofdam in omnibus fere conftitutionibus graffantes invenit, quos, ut minus ab aëris conftitutione pendentes, intercurrentium nomine appellavit; alios, certo faltem ordine, juxta aëris conftitutionem, progredi diu perfuafum habuit: At, poft longam obfervationem, fententiam tandem mutavit, aërifque difpofitionem morborum fymptomata quidem aliquando moderari, non tamen eos per fe producere, fateri conatus eft.

153. Itaque, cum pro comperto habuerit, alterationes, quoad fenfibiles annorum qualitates, utcumque

utcumque dispares, morborum epidemicorum speciem non protulisse; et annos quoad manifestam aëris temperiem sibi plane consentientes, dispari admodum agmine infestari: Certam autem annorum seriem, quantumlibet annus unus ab alio, externa facie discrepaverit, omnes nihilominus in eadem febrium stationarium specie producenda convenisse: Constitutionis mutationem a secreta aliqua et abdita in terrae visceribus alteratione, atmosphaeram omnem pervadente, vel a corporum caelestium influxu aliquo, maxime pendere putavit. Pestem autem ipsam, praeter aëris constitutionem quae epidemiae faveret, a miasmate, vel seminio ex pestifero aliquo corpore, vel immediate, ac propiori consortio, vel mediate, ac per fomitem aliunde transmisso, pendere decrevit.

154. Multi autem post Sydenhamium, cum aëris constitutiones in variis locis per plures annos sedulo notaverint, nihil certum de morborum epidemicorum causis invenire potuerunt, nisi quod, post assiduos imbres, et subsequentes inundationes, frequentes fuerint intermittentes, quae ad miasmata facile referri debere videntur.

S E C T. II.

Ventus.

155. Ventus ſaepe morbos epidemicos excitaſſe creditus eſt, nec mirum. Adeo peſtiferi ſunt quorumdam ventorum halitus, ut praeſentem perniciem inferre videantur.

156. Talis eſt ventus dictas Samiel, qui in Lybiae et Arabiae deſertis, viatoribus adeo infeſtus eſt, ut, ſi ſalvi effugere cupiant, ſimul ac nota quaedam in aëre mutatio hujus adventum praenuntiat, averſi in humum ſeſe proſternere, dum urens halitus tranſiverit, cogantur.

157. Calidiſſimus enim eſt hic ventus a meridie Septentrionem verſus, per Torridam Zonam excurrens: Praetereaque, magnam ſecum vehit ſubtiliſſimae arenae copiam: Pulmonibus itaque admiſſus, ſuffocatio plerumque ſequitur; eoque flante, graves ophthalmiae graſſantur. Effoetae autem in corpore vires, miaſmatum venenum, eodem tempore in Ægypto, ob auctas Nili inundationes,

dationes, maxime virulentum, refiftere minus valent. *Targioni Tozzetti. Lind.*

158. Eodem modo fervidus Vulturni halitus corpora laxa et debilia efficit: Nifi autem concurrente miafmate, febres intermittentes producere nunquam poteft.

159. Multa ab antiquis et a recentioribus de venenato Auftri halitu decantata fuerunt. At qui optime oftendit Lancifius, ipfum Auftrum Romano quidem agro perniciofum fuiffe, cum per propinquas paludes tranfiverit: Purgatis autem vel exficcatis paludibus, lacunis, et cloacis, Auftrum omnino fuiffe innoxium, contendit.

160. Infelix folum Naronianum ventis per paludes tranfeuntibus perflatur. Aquilones enim montes arcent; fed ventis a meridie et occafu, per planitiem paludibus refertam flantibus, facilem aditum praebent.

161. Tractus in Etruria Valdinievole dictus, et morbis endemiis vexatus, ventis a meridie flantibus apertus patet, qui per vaftas paludes tranfeunt, dum Septentrionem verfus regio collibus undique cincta, vento eft omnino impervia.

162. Teterrimus in Guinea nimbus, *Harmattan* vulgo nuncupatus, a peftilenti ftagnantium aquarum

aquarum in regione *Benin* colluvie affurgens, Euronoti et Libanoti alis vectus, cum immenfas paludes perflaverit, miferrimam remotiffimis oris luem longe lateque diffundit.

163. Venti igitur fuas dotes a regionibus ex quibus oriuntur, vel per quas tranfeunt, omnino acceptas referre videntur.

164. Ex fupra dictis patet, quanta collium et praefertim fylvarum utilitas, quae paluftria efflu-via, ventis delata, arceant. Quam periculofa fit fylvarum quae prope paludes funt excifio, multis exemplis oftendit Lancifius.

SECT. III.

Aquae Epotae.

165. Aquarum ab incolis epotarum natura, ad regionis falubritatem vel infalubritatem multum conferre videtur. Quae itaque clarae, perfpicuae, inodorae, dulces, minus graves, ac cito calentes et frigefcentes obfervantur, falubritatis notas habere creditae funt. Et, fi praeterea chemica analyfi nihil in ipfis noxium inveniatur, et poft diutur-

num

num usum innoxiae apparuerint, in nullam insalubritatis suspicionem incidunt.

166. Tales autem esse Romani agri aquas, testatur Lancisius; eas itaque epidemicas excitasse jure negat.

167. Cujus testimonio addi potest celeberrimi Pringle observatio, nempe, milites aquas purissimas epotasse, dum nihilominus palustribus morbis vexarentur.

168. Ipse Princeps Eugenius, cum bellum gereret in Hungaria, aquam a Vindebona accersitam epotans, crudeli tamen morbo correptus est. *Lind, Ess.*

169. Non igitur aquarum salubritas epidemias arcere potest, si noxius adsit in aëre miasma. Cum autem rarius insalubres aquae inveniantur, nisi in coenosis tractibus, ipsarum insalubritas a miasmate praesertim pendere videtur.

170. Ipsae quidem paludum aquae, si diu stagnent, virulentae evadere possunt, ita ut pisces in iis natantes, deteriores, imo et morbidi et insalubres, evadant. Quod Targioni Tozzetti de tractu dicto Valdinievole asserit.

171. Pisces etiam in fluvio Narone, insalubritatis nota infames sunt. Et nonunquam ipsi enecti

enecti inveniuntur: Avesque ipsae palustres aliquando in iisdem aquis occubuisse dicuntur. *Pujati.*

S E C T. IV.

Diaeta.

172. Nec tamen liquet piscium in aquis stagnantibus captorum carnem comestam palustres morbos unquam excitasse. Nec quidem ipsos morbos ullis in diaeta erroribus adscribi debere.

173. Varios quidem morbos a prava diaeta ortos fuisse, certum est. Sic carnes salitae, deficientibus oleribus, scorbutum excitare solent. Quaedam leprae species ab immoderato piscium usu ortum habuisse dicitur. Secale cornicularum dictum morbos spasticos, quandoque et sphacelum, produxisse memoratur. Et alii forsan in diaeta errores varios morbos excitare possunt. Quinam autem palustres morbos excitare valeant, nunquam compertum est. Sed in palustribus regionibus, qui sanissimo victu utuntur, morbo tamen saepe correpti observantur.

174.

174. Annonae caritas, quae civitates obſidione cinctas fatigat, pravo victu vel fame debilitatos milites, miaſmatum actioni magis obnoxios reddere poteſt, nunquam autem per ſe morbos paluſtres excitaſſe memoratur.

175. Crapula etiam, temulentia, et commeſſationibus in locis paluſtribus, effoetae vires, miaſmati facile cedunt: Cum, e contra, ſalubris et lauta diaeta, quae fines a temperantia praeſcriptos non ſuperet, corpora robuſtiora et a miaſmate tutiora efficiet.

SECT. V.

Quae debile Corpus reddunt.

176. Quod de diaeta obſervavimus, et de aliis quibuſcumque cauſis quae debile corpus reddunt aequi certum eſt: Ipſae omnes corpus ad morbum quidem praediſponunt, qui, ſuperveniente miaſmate, excitatur.

CON-

CONCLUSIO.

177. Multa quidem de cautelis quarum ope miasmata arceri, vel eorum vis eludi possit, tradita sunt, quae commodum forsan hic locum invenirent. Eae autem facile ab iis quae de paludum varietatibus, et de causis quae eas plus minusve noxias efficiunt, erui possunt.

178. Ipsarum paludum exsiccatio et purgatio, ab architecturae peritis praesertim petenda, satis diligenter et a Lancisio tractata sunt.

179. Quo autem modo miasma corpus afficiat, ut inde morbus excitetur, ad ipsius morbi causam proximam relegamus, quam nunc attingere non animus est, qui miasmata quatenus remotae sunt morborum causae considerare instituimus.

ELENCHUS RERUM.

PARS SECUNDA.

CAP. I.

SECT.

CAP.

C A P. V.